

การปฏิรูปการเรียนรู้ สู่การเรียนการสอน

ลำดวน เกษตรสุนทร*

วิ

กฤตสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้มีมานาน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2515 - 2516 ซึ่งขณะนั้นมีผู้เชี่ยวชาญต่างชาติประจำกระทรวงศึกษาธิการ ชื่อ Nicolas Bennet ได้เก็บข้อมูลและเขียนสรุปรายงานเกี่ยวกับผู้บริหาร และผู้สอนในประเทศไทยไว้ ดังนี้ (คอลัมน์हनุนันฉีกของหนังสือพิมพ์มติชน)

1. โรงเรียนไทยไม่เคยฝึกให้เด็กคิดด้วยตนเองเลยทุกอย่างจะอยู่ที่ครู ครูเป็นคนคิด ครูเป็นคนสั่งการทั้งหมด
2. การศึกษาไทยตกเป็นทาสของผู้บริหาร และครูโดยสิ้นเชิง
3. จุดมุ่งหมายของการศึกษา เน้นการสอบเอาคะแนน เอาความรู้แข่งกันอย่างไรเอาเป็นเอาตาย
4. การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยไม่ได้พัฒนาสติปัญญาความสามารถให้แก่คนเลย
5. ในมหาวิทยาลัย เด็กจะคอยจดเอาแต่คำตอบที่ถูกต้องไว้ท่องจำ เพื่อสอบเอาคะแนนแข่งกันเอาเกรด เอาคะแนนให้ได้มากกว่ากัน

6. ข้อสอบร้อยทั้งร้อยจะถามแต่ข้อ ถูก-ผิด คำตอบของครูจะเป็นคำตอบที่ถูกเสมอ ตอบนอกครูไม่ได้

7. ผู้บริหารการศึกษาไทยสติปัญญา ความคิด ยังไม่ถึงขั้นที่จะยอมรับว่า “ความเป็นจริงที่ตายตัวนั้นไม่มี”

จึงหลงพากันยึดเอาความรู้ในตำราเป็นสรณะของการศึกษา และสุดท้ายผู้เชี่ยวชาญท่านนี้ได้สรุปว่า

“ถ้าระบบโรงเรียนเป็นอย่างนี้ แทนที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตคน มันกลับทำลายสติปัญญา ทำลายคุณธรรมจริยธรรมของคน ถ้าเลิกล้มโรงเรียนทั่วประเทศเสียได้ จะทำให้บ้านเมืองพัฒนาไปไกลกว่านี้อย่างมาก”

ในช่วงนั้น ผู้บริหารการศึกษาของไทยไม่ยอมรับเกี่ยวกับข้อมูล และการสรุปรายงานฉบับนี้ และยังได้สั่งเลิกจ้างผู้เชี่ยวชาญท่านนี้โดยทันที

หลังจากนั้น วิกฤตต่าง ๆ ก็เพิ่มมากขึ้น มีนักการศึกษาหลายท่านพยายามปลุกเร้าให้รับแก้ไขวิกฤตดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากบทความและเอกสารต่าง ๆ ของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ศาสตราจารย์ กิตติคุณสุนทร

อมรวีวัฒน์ พระธรรมปิฎก ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต และ ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เขียนหนังสือ “ปฏิวัติการศึกษาไทย” ซึ่งได้กล่าวถึงวิกฤตต่าง ๆ ที่ต้องปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งพอจะสรุป ได้ดังต่อไปนี้

1. ความทุกข์ของผู้เรียน เกิดจากเนื้อหาที่เรียนไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจำใจต้องเรียนรู้สิ่งที่เป็นเรื่องไกลตัวต้องสร้างจินตนาการด้วยความยากลำบาก และมีความทุกข์เพราะต้องท่องจำตลอดเวลา

2. การสอบเข้าเรียนในทุกกระดับเน้นเฉพาะความจำ ก็ยิ่งเพิ่มความเครียดให้ผู้เรียนมากขึ้นจนเกิดปัญหาวิกฤตกับผู้เรียนเป็นเหตุให้มีการฆ่าตัวตายมากขึ้น

3. การเรียนการสอนได้แยกผู้เรียนออกจากชุมชนและท้องถิ่น ของตนเอง ผู้เรียนบางคนถูกวิถีชีวิตของชุมชน ไม่ยอมรับไม่ยอมอยากศึกษา คนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชน เดิมไม่ได้ วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยทอดทิ้ง สูญหาย ไม่มีผู้สืบต่อ การศึกษาดึงคนจากชนบทเข้าเมือง (พระธรรมปิฎก : 2540)

4. วันที่ผู้เรียนสำเร็จการศึกษา จึงเปรียบได้กับวันที่นักโทษพ้นคุก คือ ได้ปลดปล่อยจากพันธนาการของระบบการศึกษา พันจากวิบากกรรมที่ยาวนาน ไม่อยากและต้องกับการเรียนหนังสืออีก (รุ่ง แก้วแดง : 2540)

5. การเรียนมิได้มีเฉพาะในห้องเรียนเหมือนยุคกระดาษ แต่ในปัจจุบันเราเข้าสู่ยุคอิเล็กทรอนิกส์ และใยแก้วนำแสง แหล่งความรู้มีอยู่รอบตัวเราสามารถย่อโลกกว้างเข้าสู่ห้องเรียน และนำผู้เรียนออกสู่สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติสังคมมนุษย์ และเทคโนโลยีในสมัยที่โลกไร้พรมแดนทุกคนต้องคิดค้นแข่งขันกัน ผู้ที่มีข้อมูลข่าวสารมากที่สุด มีวิธีคิดและวิธีทำดีที่สุดจึงจะอยู่รอดได้ โลกยุคข้อมูลข่าวสารทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง คือ “องค์ความรู้” จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

6. บทบาทของครูในยุคใหม่เปลี่ยนไป บิลล์เกตส์ เจ้าของบริษัทไมโครซอฟต์ กล่าวว่า ครูจะมีหลายบทบาท

บทบาทที่ 1 ทำหน้าที่เหมือนกับโค้ช(COACH) ของนักกีฬา คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ

บทบาทที่ 2 เป็นเพื่อน (PARTNER) ของผู้เรียน

บทบาทที่ 3 เป็นทางออกที่สร้างสรรค์ (CREATIVE OUTLET) ให้กับผู้เรียน

บทบาทที่ 4 เป็นสะพานการสื่อสาร ที่เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนกับโลกกว้าง

7. ศาสตร์แห่งการสอนได้พัฒนาขึ้นอย่างมากทำให้เกิดความรู้ใหม่ทางการสอนหลายรูปแบบ มีแนวคิดทฤษฎีที่มุ่งพัฒนามนุษย์ ปลุกเร้าความคิดของมนุษย์ สร้างสรรค์ความเก่ง ความดี ความงามให้แก่มนุษย์มีวิธีแก้ไขพฤติกรรม ที่ก้าวร้าว เบี่ยงเบน มีวิธีเสริมศักยภาพ ของคนให้คิดเร็ว คิดถูก ทำเร็ว ทำถูก ดังจะเห็นได้จาก

- การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขได้ (LITERACY) ไม่เพียงพอเสียแล้ว ผู้เรียนจำเป็นต้องมีสมรรถภาพทางวิทยาศาสตร์ (SCIENTIFIC LITERACY) เพื่อจะได้มีเหตุมีผล แสวงหาความจริง รู้จักพิสูจน์ ไม่มุงาย

- ผู้เรียนต้องมีสมรรถภาพทางคอมพิวเตอร์ (COMPUTER LITERACY)

- ผู้เรียนต้องมีศักยภาพของความเป็นพลเมือง (CITIZEN COMPETENCY)

- ผู้เรียนต้องรู้ภาษาของตน และภาษาอื่น เพื่อรู้รากเหง้าของตนและโยยบินสู่สากล

- การที่ครูไม่ได้เปลี่ยนวิธีการสอน การที่ครูเก็บเด็กไว้ในห้องสี่เหลี่ยมวันละอย่างน้อย 5 ชั่วโมง สัปดาห์ละอย่างน้อย 30 ชั่วโมง ปีละอย่างน้อย 200 วัน เป็นเวลา 6 ปี ขยายเป็น 9 ปี และจะเป็น 12 ปี

- การสอนตามเนื้อหาหนังสือ และหลักสูตรซึ่งไม่มีหลักสูตรใดจะยืดยางคงกะพันไม่ล้ำสมัย ไม่มีหนังสือเล่มใดจะครอบคลุมเรื่องที่ต้องเรียนได้หมด ไม่มีครูคนใดบอกเด็กได้ทุกอย่าง ทุกเวลา ทุกคน ด้วยเหตุนี้ ครูจึงอยู่เฉยไม่ได้แล้ว ถ้าครูไม่ปรับปรุงคุณภาพการสอน เด็กใน 10 ปี ข้างหน้าจะไม่มีคุณภาพ และถ้าหลัง ครูจึงต้องแสวงหาแนวคิดใหม่ในการเรียนรู้

8. คุณภาพการเรียนการสอนจากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นแผนที่มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาให้เป็นการสร้างรากฐานในการพัฒนาชีวิตของคน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งสร้างกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นการเรียนรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีปัญหาและความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้ผู้เรียนจำเป็นต้องแสวงหาความรู้และเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

ด้วยการรู้จักใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์

9. ผู้สอนให้ความสำคัญกับศาสตร์ที่พัฒนาสมองซีกซ้ายเกินไป เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ โดยละเลยสมองซีกขวาอันได้แก่ ศิลปะ ดนตรี กีฬา และจริยธรรม

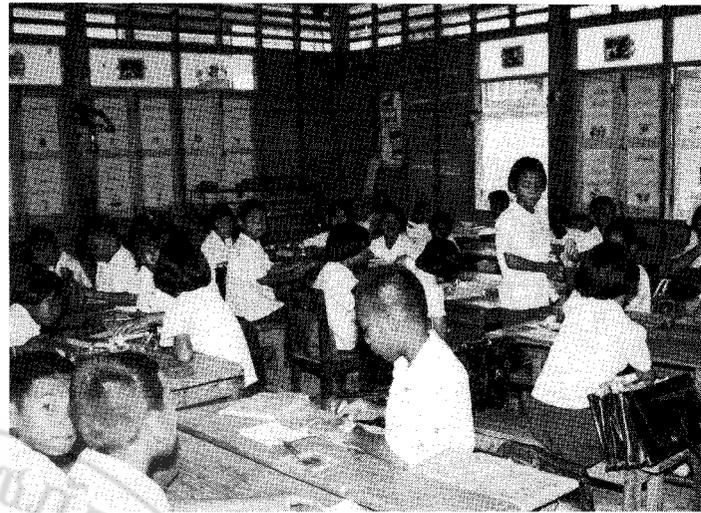
จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดการกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” เนื่องจากการศึกษาในชั้นเรียนได้ล้อมกรอบตัวเองออกจากชุมชนและสังคม วิธีการเรียนการสอนยังมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา มากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง และไม่เน้นกระบวนการที่ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิด วิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและสภาพแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้แก้วิกฤตปัญหาดังกล่าวด้วยการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ 5 แนวคิด ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
2. ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข
3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ: ดนตรี ศิลปะ และกีฬา
5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย การส่งเสริม กาย วาจา ใจ

การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง 5 แนวคิด สู่การเรียนการสอนในชั้นเรียน จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 ที่กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

ด้วยเหตุนี้ คณะครุศาสตร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนาครู จึงได้นำทฤษฎีทั้ง 5 นี้ ไปสู่การเรียนการสอน โดยได้จัดทำเป็นชุดฝึกอบรมประกอบด้วยใบความรู้ ใบงาน พร้อมทั้งคิดปรับปรุงและประยุกต์กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะกับวัยของผู้

เรียน และได้ขยายผล โดยการสร้างวิทยากรแกนนำ ฝึกอบรม และสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน โดยยึดแนวทางที่ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ดังนี้

การปฏิรูป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยอาศัยแนวทาง 4 ขั้นตอน คือ

1. จุดประกาย
2. ขยายความคิด
3. พิชิตความเปลี่ยนแปลง
4. แรงแผลกดันสู่ความสำเร็จ

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์ เป้าหมายของการเรียนรู้ต้องการให้ผู้เรียน ดี เก่ง และมีความสุข

การเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความหมาย 2 ด้านคือ

ด้านผู้เรียน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมเน้นการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด มีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัด และความสนใจ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตได้

ด้านผู้จัด หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ การเคารพในศักดิ์ศรี สิทธิของผู้เรียน โดยมีการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (สถาบันแห่งชาติ เพื่อการเรียนรู้ :2542)

ทั้งนี้โดยจะเน้นในเรื่อง

1. กระบวนการกลุ่ม (GROUP PROCESS/GROUP DYNAMICS)

2. การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ (CONSTRUCTIVISM)

3. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (COOPERATIVE LEARNING) สถานศึกษาทุกแห่ง จึงควรตระหนักถึงบทบาทในการเตรียมคนให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษา และเอื้อประโยชน์แก่สังคม (สุนน อมรวิวัฒน์ : 2540) จึงควรพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนจากเดิมไปสู่กระบวนการเรียนการสอนแนวใหม่ ดังนี้

จาก บรรยากาศที่อับเฉา ไปสู่ บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา

จาก ผู้เรียนที่เป็นผู้รับ ไปสู่ เรียนรู้ร่วมกัน

จาก เรียนในห้องเรียน ไปสู่ นอกห้องเรียน

จาก กิจกรรมที่เฉื่อยชา ซ้ำซาก ไปสู่ กิจกรรมที่หลากหลาย

จาก สื่อประกอบการบรรยาย ไปสู่สื่อเป็น

เครื่องมือในการสร้างสรรค์ความรู้

จาก ความสัมพันธ์ที่เป็นปฏิปักษ์ ไปสู่ กัลยาณมิตร

จาก การสอบวัดที่เน้นความรู้ ความจำ ไปสู่ การสอบวัดที่เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง

และพึงระลึกว่า

* การเรียนรู้เกิดขึ้นทุกแห่ง ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต

* สารที่สมดุลงเกิดขึ้นจาก ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี

* ควรใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัว สถานการณ์จริง ห้องสมุดโรงเรียน อินเทอร์เน็ต รวมทั้งโลกทั้งใบเป็นห้องเรียน

* ยึดมาตรฐานหลักสูตร วิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้เรียน เพื่อนำไปสู่คุณภาพการเรียนรู้ และสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมของชุมชน สังคม และโลก

* บทบาทของครู คือ เป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียน คือ แสวงหาความรู้

เอกสารอ้างอิง

รุ่ง แก้วแดง. ปฏิวัติการศึกษาไทย. สำนักพิมพ์มติชน, 2540.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) และคณะ. ปฏิรูปการศึกษาการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา. บริษัท อัมรินทร์ พรินตติ้งแอนพับลิชชิง จำกัด 2539.

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. คู่มือวิทยากรเพื่อการฝึกอบรม ทฤษฎีการเรียนรู้, 2541. (อัดสำเนา)

ตัวอย่างการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, 2541.

สถาบันแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542.

สุนน อมรวิวัฒน์. ทำไมต้องปฏิรูปการเรียนรู้ด้วย 5 แนวคิดหลัก. วารสารครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 26 ฉบับที่ 1. กรกฎาคม - ตุลาคม 2540.